

СЛУЧИ СЕ



снимка: Антоанета Рובה
оформление: Теодора Цанкова

СЕМИНАР ЗА СЛАВЯНСКИТЕ СВЕТЦИ

Иван П. Петров

Университет „Юстус Либих“, Гисен (Германия)

WORKSHOP ON SLAVIC SAINTS

Ivan P. Petrov

Justus Liebig University Giessen (Germany)

[*ivan.petrov.ae@gmail.com*](mailto:ivan.petrov.ae@gmail.com)

На 9 ноември 2021 г. и 13 януари 2022 г. се проведеха двете части на онлайн семинар, озаглавен *Saints in the Slavic Christian world (900-1400). Assessing culture, power, religion and language in Slavic hagiographies and religious literature*, посветен на светците в християнския славянски свят в периода 900-1400 г. Събитието се организира съвместно от университетите в Лунд (Швеция) и Гент (Белгия), заедно с Асоциацията за балканска история (Румъния). Модератор и организатор бе Емил Сагау, изследовател в Центъра по богословие и изследвания на религията в Лундския университет.

Семинарът беше насочен към разглеждането на различните начини, по които отношението между културата, езиците, литературата, религията и властта си взаимодействат с новосъздаващите се на местна славянска почва култове към светци. Особено внимание се обърна на различните гледни точки към славянския „прочит“ на християнството, т.е. на спецификите в литературната рецепция и културно развитие.

В първия ден от семинара основен говорител беше Дитер Щерн (Гент, Нидерландия), чиято лекция беше посветена на темата за светците основатели и укрепването на християнството сред славяните. Като фокус на изложението беше анализиран култът към светите братя св. св. Кирил и Методий.

Карине Акерман Саркисян (Швеция) представи начините на предаване на византийската агиография в средновековна Рус. Бяха коментирани специфични случаи, при които миметично заетите от Византия модели, сюжети, епизоди и други текстови елементи се трансформират въз основа на местните характеристики на даден култ.

Иван Петров (Гисен, Германия) представи наблюдения върху средновековната рецепция на житието на преп. Пахомий Велики сред южните славяни. Бяха разгледани по-подробно гръцките източници и текстовите свидетели на славянския превод, както и някои особености в предаването на гръцката аскетична лексика.

Витаутас Янкаускас (Литва) се съсредоточи върху Вайшелга, монах и трети велик херцог на Литва, както и важна фигура в културния контакт между Литва и Рус, който след смъртта на баща си трябва да наследи трона. Специално внимание се обърна на ролята му като местен светец и междинното положение, което житието му заема, между хрониката, устната история и агиографията. В презентацията се разгледа как отделни моменти от политическата биография се трансформират в част от агиографския наратив, с особено внимание върху свидетелствата от по-ранните източници.

Аляксандра Валодзина (Швейцария) разгледа концепцията за католическите светци у валденсите – особена част от протестантските реформирани църкви, които се зараждат като движение през XII в., тясно свързана с методистката църква. Тази религиозна група често се разглежда като исторически предвестник на протестантизма. Привържениците на това движение не вярват в други светци, с изключение на апостолите, евангелистите и Дева Мария. В презентацията си Валодзина разгледа различните начини за отдаване на почит към светци сред западните и източните валденси, както и самото съществуване на светци от тази общност.

Мария Вукович (Дания) представи доклад, който се опита да отговори на въпроса доколко в културните отношения между Византия и южните славяни могат да се търсят деколонизални модели. Като обект на изследването бе избрана трансмисията на метафрастовия Менологий. През призмата на деколонизалните изследвания бе представена закъснялата и откъслечна рецепция на византийския корпус от жития на светци, мотивирана от сложния контекст на историческите събития.

Вавжинец Ковалски (Полша) разгледа фигурата на св. Владимир и моделите на святост в *Летопис на поп Дуклянин*. В представения доклад се обърна внимание на отделни топоси, някои от които вероятно свързани с историята на старозаветния Йосиф.

Последният доклад от първия ден на семинара бе на организатора Емил Х. Сагау (Швеция) и беше посветен на властта, отмъщението и воините в ранните славянски агиографски текстове. Разгледан бе мотивът за убийството на нашественик от местен светец, който Е. Сагау представи върху образите на цар Калоян и св. Димитър при Солун през 1207 г. и образите на Вацлав от Бохемия и св. Йоан Владимир. Темата беше проследена в избрани откъси от агиографски текстове с идеята да се разбере по-добре

влиянието на византийските воини-светци в оформянето на ранните наративи за славянските светци.

Вторият ден на семинара, организиран допълнително поради огромния интерес и брой заявки, се проведе два месеца по-късно – на 13 януари 2022 г.

О. Яшин Саша (Румъния) говори за сръбската агиографска литература по време на династията на Неманичите като основа за оформянето на литургични текстове, които прерастват по-късно в корпус от православни химни, посветени единствено на сръбски православни светци. Агиографската литература беше разгледана и от гледна точка на влиянието ѝ за утвърждаването на езиковите основи на сръбския език.

Ермал Базе (Албания) представи многообразието от светци в гр. Шкодра по време на управлението на династията на Неманичите. Местната традиция познава паметите на мнозина раннохристиянски мъченици от I-IV в., а презентацията разгледа тези от първите десетилетия на XIV в.

Небойса Тумара (Австралия) се спря на апофтегмите за св. Павел от Тива според сръбската визуалната култура по времето на Неманичите. Житието на светеца е написано от св. Йероним и е познато в една латинска и две гръцки версии. Визуалната традиция от времето на Неманичите бе представена въз основа на свидетелства от сръбски манастири от XIII и XIV в. като Жича, Милешева, Сопочани, Хилендар, Студеница, Грачаница и църквата на Богородица Одигитрия в Печ.

Мария Старнавска (Полша) представи полски светци от края на X и началото на XI в. като фактор в отношенията между младата династия на Пястите и западна Европа. В изследването бяха разгледани св. Адалберт (загинал мъченически през 997 г.) и двама италиански монаси, пратени от св. Ромуалд в Полша, където получават двама ученици – всички загинали мъченически през 1004 г.

Игумен Пантелеймон Карчевски от православния манастир в Супрасъл (Полша) говори за св. Сергей от Радонеж (1314-1392) в православната литургична химнография. В доклада си той анализира богословски и филологически текстовете за два дни от паметта на светеца – 5 юли и 25 септември, като обърна внимание на паралелите с други химнографски творби, посветени на светци подвижници.

Янина Риер (Полша) представи някои противоречиви аспекти от покръстването на езически владетели от Великото Литовско княжество от края на XIII и началото на XIV в. Авторката разгледа по-подробно Витенис, Гедимин и Олгийерд, тяхното влияние за покръстването в тази епоха и на други владетели, причините за обръщането към

християнството, както и за придържането към езичеството. Обърна внимание и на религиозния синкретизъм при споменатите владетели.

Шандор Фьолдвари (Унгария) разгледа ролята на Анастасия, дъщерята на Ярослав Мъдри и съпруга на унгарския крал Андраш I, за възстановяването на християнската държавност в Унгария. Предложи и обосновка и нова, по-ранна от общоприетата (1046 г.), дата за брака между Анастасия и Андраш.

Александър Филюшкин (Русия) представи доклад относно начините, по които култове към светци са достигнали до Северозападна Русия (Новгород и Псков). Акцентът бе поставен върху важната роля на Новгород като посредник между византийската и скандинавската култура и върху моделите на подражание в процеса на рецепция.

Любица Йованович (САЩ) разгледа доколко философията на иконопочитанието е оказала влияние върху кирило-методиевата мисия при покръстването на славяните. Дискутира нейното въздействие върху устоите на старобългарската книжнина и върху по-късните средновековни литератури.

Екатерина Дикова (България) представи двустихните разкази за светци от Стишния пролог, засвидетелствани в двата южнославянски превода на дванадесетосричния календар от Христофор Митиленски. В доклада засегна само лятното полугодие, тъй като зимното не е покрито от пълния комплект стихирни в един от преводите. Изследователката показва механизмите, чрез които се разказват цели истории със съвсем малко думи, от една страна, и техниките за превод, запазващи семантичната натовареност и ритмичните особености, от друга.

Дария Сироид (Украйна) говори за житието на св. Теодосий Печерски и жанровата традиция. Разгледа рецепцията на агиографския жанр и неговите особености, като приведе за сравнение множество старобългарски преводи от гръцки от X и XI в.

Кристиян Кухар (Хърватия) представи оброчните служби в глаголическите мисали *Illirico* 4 от 1317 и Мисал на княз Новак от 1368 г. По-конкретно се спря на *Misa prositi pomoći svetihъ*, която следва модела на *Ad poscenda suffragia sanctorum*. Представи широк спектър от подобни текстове, като посочи латинските им първообрази, придружени с исторически, литургичен и богословски коментар.

Евелина Минева (Гърция) изнесе доклад, представящ нови сведения за култа към св. Параскева Търновска (Епиватска) във Византия и връзките между византийското житие и старобългарската химнография и агиография. Сравнявайки известните средновековни славянски химнографски и агиографски текстове от периода XIII-XV в.,

СЕМИНАР ЗА...

изследователката заключи, че запазените жития на светицата от средата на XIV в. не са преводи на въпросното житие и съставят своя собствена традиция. Единственото влияние на византийското житие се открива в канона на най-старата славянска служба от първата половина на XIII в.

Семинарът се проведе изцяло онлайн, като по този начин позволи участието на изследователи от различни страни. Събитието очерта разнообразието от подходи към проблемите на славянското средновековие, както по отношение на литературата, така също и във връзка с езика, културните процеси и историческия контекст. Очаква се публикуването на антологии с текстовете, представени на семинара, които със сигурност ще представляват интерес за специалистите по медиевистика в най-широк смисъл.